

دانشگاه علامه طباطبائی
دانشکده حقوق و علوم سیاسی

بلیان نامه برای دریافت مدرک کارشناسی ارشد روابط بین الملل

عنوان:

مقایسه روند همگرایی اتحادیه اروپا با شورای همکاری خلیج فارس

استاد راهنما:

دکتر اصغر جعفری ولدانی

استاد مشاور:

دکتر سید یحیی صفوی

دانشجو:

معصومه نجف قلی زاده

شهریور ۱۳۹۰

تقدیم به محضر مقدست
ای امام غریب و تنها
وای مهربانی که آمدنت را چشم انتظارم

در آغاز لازم می دانم از زحمات پدر و مادر گرامی ام و خواهر عزیزم مهدیه و کلیه کسانی که در دوران تحصیل همواره مشوق و پشتیبان اینجانب بوده اند، کمال تشکر و قدر دانی را داشته باشم.

و همچنین از زحمات و راهنمایی های ارزشمند و دلسوزانه اساتید محترم، جناب آقای دکتر اصغر جعفری ولدانی به عنوان راهنما و جناب آقای دکتر سید یحیی صفوی به عنوان مشاور و جناب آقای دکتر سید جلال دهقانی فیروزآبادی به عنوان داور، که با راهنمایی های خود راهگشای این جانب بوده اند، کمال تشکر و سپاسگزاری را دارم.

فهرست مطالب

فصل اول: کلیات تحقیق

- ۱- بیان مسأله ۲
- ۲- سوال تحقیق ۵
- ۳- فرضیه ۵
- ۴- اهداف تحقیق ۵
- ۵- پیشینه تحقیق ۶
- ۶- روش تحقیق ۷

الف) نوع روش: مقایسه ای

ب) روش گردآوری اطلاعات: کتابخانه ای

- ۷- تعریف مفاهیم و واژه گان اختصاصی طرح ۷
- الف) همگرایی ۷
- ب) شورای همکاری خلیج فارس ۸
- ج) اتحادیه اروپا ۸
- ۸- سازماندهی تحقیق ۸

فصل دوم: چارچوب نظری (تئوری همگرایی)

- ۱- منطقه گرایی ۱۰
- ۲- همگرایی ۱۳
- ۲-۱- همگرایی بعنوان یک فرایند یا یک وضعیت ۱۹

- ۳- انواع همگرایی ۲۱
- ۳-۱- همگرایی اقتصادی ۲۱
- ۳-۲- همگرایی سیاسی ۲۲
- ۳-۳- همگرایی اجتماعی ۲۳
- ۴- انگیزه ها و اهداف همگرایی منطقه ۲۴
- ۴-۱- افزایش امنیت ۲۴
- ۴-۲- افزایش نفوذ سیاسی ۲۵
- ۴-۳- توسعه مترقیانه و پیشرفت اقتصادی ۲۵
- ۴-۴- حل تعارضات منطقه ای ۲۶
- ۵- سطوح تحلیل همگرایی ۲۷
- ۵-۱- همگرایی در سطح نظام بین الملل ۲۷
- ۵-۲- همگرایی در سطح منطقه ۲۷
- ۵-۳- همگرایی در سطح نظام ۳۰
- ۶- کارکردگرایی ۳۱
- ۶-۱- نظریه کارکردگرایی و دیوید میترا ۳۴
- ۷- نوکارکردگرایی ۳۷
- ۷-۱- هاس و نوکارکردگرایی ۳۹
- ۸- فدرالیسم ۴۳
- ۹- رهیافت ارتباطات ۴۵
- ۱۰- نهادگرایی نولیبرال ۴۷

- ۱۱- طرح‌های همگرایی اروپا..... ۴۹
- ۱۲- طرح‌های همگرایی منطقه‌ای در جهان سوم..... ۵۱
- ۱۳- جمع‌بندی نظریه‌های همگرایی منطقه‌ای..... ۵۴

فصل سوم: روند همگرایی در اتحادیه اروپا

- ۱- تاریخچه همگرایی اتحادیه اروپا..... ۶۰
- ۲- عوامل مختلف محرک میل به همکاری در میان اروپائیان..... ۶۱
- ۱-۲- عوامل سیاسی..... ۶۱
- الف) مبارزه با ملی‌گرایی..... ۶۱
- ب) شرایط جدید نظام بین‌الملل..... ۶۲
- ج) مسئله آلمان..... ۶۳
- ۲-۲- عوامل اقتصادی..... ۶۳
- ۲-۳- انگیزه‌ها و وضعیت روحی- روانی اروپائیان..... ۶۴
- ۳- فرایند وحدت اقتصادی..... ۶۶
- ۱-۳- جامعه زغال و فولاد اروپا..... ۶۷
- ۲-۳- معاهدات رم و تشکیل جامعه اقتصادی و جامعه انرژی اتمی اروپا..... ۷۱
- ۳-۳- جامعه اروپایی..... ۷۳
- ۴-۳- اتحادیه اروپا..... ۷۵
- ۴- فرایند وحدت سیاسی اروپا..... ۷۹
- ۴-۱- سیاست خارجی و امنیتی مشترک..... ۸۰

- ۲-۴- روند تحولات همگرایی دفاعی- امنیتی در دوران جنگ سرد..... ۸۲
- ۳-۴- پیمان دانکرک (۱۹۴۷) و پیمان بروکسل (۱۹۴۸) ۸۲
- ۴-۴- پیمان آتلانتیک شمالی و تأسیس سازمان فرا آتلانتیکی ناتو(۱۹۴۹)..... ۸۳
- ۵-۴- جامعه دفاعی اروپا ۸۳
- ۶-۴- طرح فوشه ۸۵
- ۷-۴- اجلاس لاهه ۸۶
- ۸-۴- مسائل دفاعی اروپا پس از پایان جنگ سرد ۸۷
- ۹-۴- سیاست دفاعی و امنیتی اروپا از ۱۹۹۹- ۲۰۰۱ ۸۹
- ۱۰-۴- سیاست دفاعی و امنیتی اروپایی از ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱ ۹۰
- ۵- همگرایی پولی اتحادیه پولی ۹۲
- ۱-۵- روند وحدت اقتصادی پولی اروپا..... ۹۳
- ۲-۵- یوروگامی به سوی همگرایی سیاسی..... ۹۴
- ۶- جمع بندی ۹۵

فصل چهارم: روند همگرایی در شورای همکاری خلیج فارس

- ۱- تاریخچه تشکیل شورا ۹۸
- ۲- علل اصلی تشکیل شورای همکاری خلیج فارس..... ۱۰۱
- ۳- اهداف تشکیل شورای همکاری خلیج فارس..... ۱۰۲
- ۴- عملکرد اقتصادی شورای همکاری خلیج فارس..... ۱۰۵

- ۵- عملکرد سیاسی- امنیتی شورای همکاری خلیج فارس..... ۱۱۰
- ۶- سیاست نظامی..... ۱۱۴
- ۷- سیاست خارجی شورای همکاری خلیج فارس..... ۱۱۶
- ۸- بررسی وضعیت کشورهای عضو شورای همکاری خلیج فارس..... ۱۱۹
- ۸-۱- عربستان..... ۱۱۹
- ۸-۲- کویت..... ۱۲۲
- ۸-۳- مجمع الجزایر بحرین..... ۱۲۵
- ۸-۴- امارات متحده عربی..... ۱۲۷
- ۸-۵- عمان..... ۱۲۹
- ۸-۶- قطر..... ۱۳۲

فصل پنجم: عوامل همگرایی و واگرایی در شورای همکاری خلیج فارس

- ۱- بخش اول: عوامل همگرایی در شورای همکاری خلیج فارس..... ۱۳۷
- ۱-۱- نقش عوامل فرهنگی - اجتماعی..... ۱۳۷
- ۱-۲- نقش عوامل جغرافیا و موقعیت ژئواستراتژیک..... ۱۳۸
- ۱-۳- نقش عوامل اقتصادی..... ۱۳۹
- ۱-۴- همکاری های دریایی..... ۱۴۱
- ۱-۵- سیاستهای استعماری..... ۱۴۲

- ۱-۶- عامل ترس و احساس خطر مشترک ۱۴۳
- ۲- بخش دوم: عوامل واگرایی در شورای همکاری خلیج فارس..... ۱۴۴
- ۲-۱- مسائل سیاسی ۱۴۴
- الف) بی ثباتی سیاسی در داخل کشورهای عضو شورای همکاری خلیج فارس..... ۱۴۴
- ب) سطح نابرابر قدرت کشورهای عضو شورای همکاری خلیج فارس..... ۱۴۵
- ج) ماهیت رقابت آمیز روابط کشورهای عضو شورای همکاری خلیج فارس..... ۱۴۷
- ۲-۲- مسائل اقتصادی ۱۴۹
- ۲-۳- مسائل اجتماعی ۱۵۱
- ۲-۴- مسائل امنیتی ۱۵۳
- ۲-۵- مسائل نظامی ۱۵۵
- ۲-۶- مداخله گری آمریکا ۱۵۸
- ۲-۷- موانع ذهنی و فکری همگرایی ۱۶۰
- ۴- جمع بندی ۱۶۱

فصل ششم: مقایسه روند همگرایی اتحادیه اروپا با شورای همکاری خلیج فارس

الف) همبستگی اجتماعی

- ۱- زمینه های اجتماعی- فرهنگی در اتحادیه اروپا ۱۶۶
- ۱-۱- مذهب مشترک ۱۶۷
- ۱-۲- تاریخ های اجتماعی مشابه ۱۶۷

- ۱-۳- فرهنگ سیاسی مشترک ۱۶۸
- ۱-۴- هویت اروپایی ۱۶۹
- ۲- زمینه های اجتماعی- فرهنگی در شورای همکاری خلیج فارس ۱۷۰
- ۲-۱- دین اسلام ۱۷۰
- ۲-۲- نژاد و قومیت ۱۷۰
- ۲-۳- زبان ۱۷۱
- ۲-۴- هویت کشوری ۱۷۱

ب) یکپارچگی نظام های اقتصادی

- ۳- یکپارچگی اقتصادی در کشورهای اتحادیه اروپا ۱۷۳
- ۳-۱- مشابهت نظام اقتصادی ۱۷۳
- ۳-۲- همکاری اقتصادی ۱۷۴
- ۳-۳- اشتراک در اقتصاد ۱۷۴
- ۳-۴- یکپارچگی اقتصادی در شورای همکاری خلیج فارس ۱۷۵
- ۳-۵- اقتصاد تک محصولی ۱۷۵
- ۳-۶- ساخت دولت رانتهی ۱۷۶
- ۳-۷- نابرابری در آمدی ۱۷۶
- ۳-۸- عدم توسعه اقتصادی ۱۷۷
- ۳-۹- نابرابری سطح توسعه کشورهای عضو شورای همکاری ۱۷۷

ج) انسجام سیاسی

- ۴- یکپارچگی سیاسی در میان اعضای اتحادیه اروپا ۱۷۹

- ۱-۴- رژیم های سیاسی مشابه..... ۱۷۹.....
- ۲-۴- سیاست خارجی و امنیتی مشترک ۱۸۰.....
- ۳-۴- ثبات سیاسی... .. ۱۸۱.....
- ۴-۴- ظرفیت کافی جهت افزایش اعضاء..... ۱۸۱.....
- ۵-۴- حقوق شهروندی ۱۸۱.....
- ۶-۴- حق تردد..... ۱۸۱.....
- ۷-۴- حق رأی ۱۸۱.....
- ۸-۴- حمایت سیاسی و کنسولی ۱۸۲.....
- ۹-۴- همزیستی لیبرال دموکراسی و سوسیال دموکراسی در اروپا..... ۱۸۲.....
- ۱۰-۴- منافع امنیتی و دفاعی مشترک ۱۸۲.....
- ۵- یکپارچگی سیاسی در میان اعضای شورای همکاری خلیج فارس..... ۱۸۳.....
- ۱-۵- ساختار سیاسی مشابه ۱۸۳.....
- ۲-۵- گرایشات و جهت گیری های سیاسی مشترک..... ۱۸۵.....
- ۳-۵- عدم توسعه سیاسی ۱۸۶.....
- ۴-۵- اختلافات سیاسی..... ۱۸۷.....
- ۵-۵- رقابت به جای همکاری ۱۸۷.....
- ۶- نتیجه گیری و راهکارها ۱۸۸.....
- ۷- فهرست منابع ۱۹۳.....

فصل اول

کلیات تحقیق

بیان مسأله:

در هزاره سوم، آهنگ جهانی شدن پرشتاب تر از گذشته است و اقتصادهای ملی برای ماندن و آمادگی در میدان رقابت جهانی به گروه بندی های منطقه ای رو کرده اند . امروزه جداکردن مسائل سیاسی، اجتماعی و اقتصادی از یکدیگر ممکن نیست و حتی همکاری های اقتصادی نیز با مسائل اجتماعی و سیاسی گره می خورد. در دنیای امروز که رویکرد همگرایی و وحدت میان دولتها، ابعاد وسیعی یافته و فراملی گرایی هر چه بیشتر مرزهای ملی را به چالش می کشد، اتحادیه اروپا به عنوان یک نمونه بسیار موفق و الگویی برای تشریح مساعی دولتها مورد توجه بسیار قرار دارد . با وجود آنکه اتحاد کشورهای اروپایی با محوریت اقتصاد بود اما موفقیت این رویکرد باعث شد تا اعضای اتحادیه درصدد برآیند تا همگرایی را به حوزه سیاست تسری دهند و در واقع بنیان گذاران وحدت اروپا کار خود را از جایی شروع کردند که موجد کمترین حساسیت می شود، یعنی همکاری اقتصادی، این استراتژی همگرایی که برپایه منافع مشترک و مقابله با رقبای بین المللی شکل گرفته بود، خود به خود همسویی سیاسی- امنیتی آنها را طلب می کرد. هرچند پیشرفت اروپایی ها در این حوزه بسیار کمتر از اتحاد اقتصادی آنها بود . بعد از پایان جنگ سرد، اتحادیه اروپا درصدد برآمد تا نقش و جایگاه خود را در نظام بین الملل مورد بازاندیشی قرار دهند در این دوران، اروپائیان از رهگذر فرایند همگرایی اقتصادی همواره نیم نگاهی نیز به همگرایی سیاسی داشتند . در دوران جنگ سرد با توجه به حاکمیت بلامنازع ایالات متحده بر عرصه سیاست های ژئوپلیتیک-استراتژیک جهان غرب، اروپائیان نتوانستند سرنوشت سیاسی خود را جدا از واشنگتن رقم زنند . از این رو، وحدت سیاسی اروپا در این دوران نوعاً هدفی بلندمدت در دورنمای فراملی گرایانه این حوزه محسوب می شد. با پایان تقسیم اروپا و وحدت مجدد آلمان، کشورهای اروپایی هر یک از منطری متفاوت تلاش نمودند تا برای انطباق موقعیت خود با چالش های بین المللی نوظهور، پیشبرد همگرایی سیاسی اتحادیه اروپا را به یکی از وجوه جدایی ناپذیر از سیاست خارجی خود

تبدیل سازند. پیمان های ۱۹۹۲ ماستریخت و ۱۹۹۷ آمستردام فصل های تازه ای در مسیر تحقق این رهیافت گشودند. اتحادیه اروپایی بی تردید یکی از مهمترین و منسجم ترین مجموعه های اقتصادی جهان معاصر هست که در طول پنجاه ساله خود به تدریج گام بلندی در راستای همگرایی همه جانبه و گسترش قلمرو جغرافیایی خود برداشته است. در حال حاضر اروپا به دنبال آن است تا با تعمیق و گسترش همکاری منطقه ای خود، همگرایی اروپایی را تقویت نموده و ضمن کاهش تدریجی وابستگی سیاسی، دفاعی و نظامی خود با آمریکا، در نظام بین الملل در حال تکوین، به عنوان یکی از قطب های قدرتمند در عرصه های اقتصادی و نظامی مطرح گردد.

در واقع با پایان جنگ سرد، همگرایی منطقه ای به یکی از مشخصه های اصلی سیاست و اقتصاد جهانی، در کنار جهانی شدن تبدیل شد و به رغم تجارب به نسبت موفق همگرایی منطقه ای در اغلب مناطق جهان از جمله اروپا، خاورمیانه به عنوان یک استثناء در این خصوص محسوب می شود. تلاش های انجام گرفته در این منطقه برای پیشبرد همگرایی منطقه ای موفقیت آمیز نبوده است و چشم انداز روشن نیز در این مورد وجود ندارد. با این حال، برخی تلاش های منطقه ای برای همگرایی، مانند شورای همکاری خلیج فارس، حائز اهمیت و بررسی است.

شورای همکاری خلیج فارس در سال ۱۹۸۱ با انگیزه ها و اهداف چندگانه سیاسی، امنیتی و اقتصادی تشکیل شد. ولی مؤلفه های امنیتی و سیاسی در ابتدا نقش محوری را در تشکیل این شورا داشته اند. در واقع تحولات منطقه ای و بین المللی به ویژه نگرانی های که کشورهای حاشیة خلیج فارس از ایران پس از انقلاب و بروز جنگ میان ایران و عراق داشتند، کشورهای جنوب خلیج فارس رابه این سو سوق داد که با اتحاد و همکاری آسیب پذیری های امنیتی خود را کاهش دهند.

نظام های سیاسی و اقتصادی و فرهنگی تقریباً مشابه در این کشورها و درک و دریافت های مشترک از تهدید های پیرامونی تلاش این کشورها برای همکاری مشترک به منظور مقابله با تهدیدات را موجه جلوه می داد . روند حرکت شورا به ویژه در دودهه اخیر، به مسائل مالی، تجاری، آموزشی، قانون گذاری و اطلاعاتی نیز که از همان ابتدا در اسناد شورا به آنها اشاره شد به لحاظ عملی اهمیت و اولویت بیشتری یافته اند . با این همه عوامل سیاسی و نهادی از یکسو و موانع و چالش های اقتصادی از سوی دیگر مانع آن بوده اند که روند همگرایی میان کشورهای شورای همکاری خلیج فارس شتاب و ابعاد لازم را پیدا کند و پوششی مثل اتحادیه های منطقه ای پی شروتز مانند اتحادیه اروپا را برای شورا در چشم انداز قرار دهد . از مهمترین چالش های سیاسی و نهادی همگرایی در میان کشورهای عضو شورای همکاری می توان به فقدان اراده سیاسی لازم برای چشم پوشی از بخشی از حاکمیت ملی در عرصه سیاسی - اقتصادی، ساختار سیاسی کشورهای عضو، چالشها و بحران های داخلی در برخی کشورهای عضو نظیر بحران مشروعیت، وابستگی سیاسی و امنیتی به قدرت های فرامنطقه ای از جمله آمریکا، حضور مداخلات نیروهای بیگانه در منطقه و جلوگیری آنها از شکل گیری ترتیبات اقتصادی و سیاسی درونزای منطقه ای، اختلافات ارضی و مرزی این کشورها با یکدیگر و سرانجام نبود توجه لازم به توسعه روابط با کشورهای دیگر منطقه و بهره گیری از ظرفیت بالای آنها در افزایش همکاری های منطقه ای را می توان از جمله عواملی دانست که شورای همکاری خلیج فارس را از تبدیل شدن به یک سازمان قدرتمند و پویای منطقه ای باز داشته است.

سؤال تحقیق:

روند همگرایی در اتحادیه اروپا و شورای همکاری خلیج فارس چگونه بوده است؟

فرضیه:

روند همگرایی در اتحادیه اروپا از مسائل اقتصادی - فنی شروع شده در حالیکه در شورای همکاری خلیج فارس از مسائل سیاسی - امنیتی شروع شده است.

اهداف تحقیق: هدف عمده این تحقیق، بررسی روند همگرایی اتحادیه اروپا با شورای همکاری خلیج فارس است. و با توجه به این که اتحادیه اروپا نمونه موفق از همگرایی اقتصادی و سیاسی و شورای همکاری خلیج فارس در زمینه همگرایی منطقه ای چندان موفق عمل نکرده و در واقع اتحادیه اروپا توانسته تجربه نسبتاً موفق از همگرایی را در مقایسه با شورای همکاری خلیج فارس داشته باشد. هدف این جانب از این پژوهش بررسی عواملی که باعث موفقیت نسبی در همگرایی منطقه ای اتحادیه اروپا در مقایسه با شورای همکاری خلیج فارس و ارائه این راهکارها برای شورای هم کاری و کشورهای در حال توسعه است و ارائه این راهکارها با توجه به این که شورای همکاری خلیج فارس یکی از نمادهای همگرایی منطقه ای برای حضور موثر کشورهای در حال توسعه در تصمیم گیری های بین المللی است و علارغم رشد کمی سازمان ها در کشورهای جهان سوم، نتوانسته است فعال در عرصه همکاری های منطقه ای تبدیل شود می تواند راه گشا باشد.

پیشینه تحقیق

بررسی ها نشان می دهد که در زمینه مقایسه روند همگرایی اتحادیه اروپا با شورای همکاری خلیج فارس اثر مستقلی وجود ندارد و بحث از مقایسه روند همگرایی اتحادیه اروپا با شورای همکاری خلیج فارس موضوعی جدید است. برخی کتابها و مقاله ها و همچنین پایان نامه های کارشناسی ارشد و دکتری در گرایش های مختلف علوم سیاسی در ارتباط با همگرایی وجود دارد که می شود در ریشه یابی همگرایی اتحادیه اروپا با شورای همکاری خلیج فارس مورد استفاده قرار گیرند. از جمله این منابع:

- نیل نیوجنت، **سیاست و حکومت در اتحادیه اروپا**، تهران، وزارت امور خارجه، مرکز چاپ و انتشارات، ۱۳۸۴.

- محمود مسائلی، **اتحادیه اروپایی، از بنیان های نظری تا وضعیت حاضر**، تهران، دفتر مطالعات سیاسی و بین المللی، ۱۳۷۸.

- شهرام فرسای، **تحولات نوین سیاسی و امنیتی اتحادیه اروپا**، تهران، وزارت امور خارجه، مرکز چاپ و انتشارات، ۱۳۸۲.

- احمد نقیب زاده، **اتحادیه اروپا از آغاز تا امروز**، تهران، قومس، ۱۳۸۲.

- علی اصغر قاسمی نراقی، **شورای همکاری خلیج فارس**، تهران، مرکز چاپ و انتشارات وزارت امور خارجه، ۱۳۸۷.

- بیژن اسدی، **خلیج فارس و مسائل آن**، تهران، سمت، چاپ دوم، پاییز ۱۳۸۵.

هر کدام از این منابع که ذکر شد به صورت مجزا به روند همگرایی در اتحادیه اروپا یا شورای همکاری خلیج فارس پرداختند ولی به صورت مقایسه ای کار نکردند این رساله در نظر دارد با استفاده از این منابع به مقایسه روند همگرایی اتحادیه اروپا با شورای همکاری خلیج فارس بپردازد که در نهایت میخواهد به این سؤال پاسخ دهد که کدام یک از این دو سازمان در زمینه همگرایی موفق تر عمل کرده است.

روش تحقیق:

الف) نوع روش: مقایسه ای

ب) روش گردآوری اطلاعات: کتابخانه ای

تعریف مفاهیم و واژه گان اختصاصی طرح

الف) همگرایی: به معنی ترکیب و ادغام شدن اجزا در یک کل است. همگرایی در درون یک کشور و هم در درون یک منطقه در میان شماری از کشورها معنا می دهد . درون کشور، به معنی یکپارچگی بخش های گوناگون کشور است و در منطقه به معنی یکپارچگی کشورهای آن منطقه می باشد . در واقع همگرایی فرایندی است که دولتها یا واحدهای سیاسی به طور داوطلبانه و آگاهانه از قسمتی از اقتدار خود جهت دستیابی به اهداف مشترکشان صرف نظر کرده و از قدرت مافوق ملی تبعیت می کنند و در آن، جوامع از خواست و قدرت هدایت مستقل سیاست های عمده و اساسی خود چشم می پوشند و سعی می کنند به تصمیم های مشترک و هماهنگ دست یابند و تصمیم گیری را به نهادهای مرکزی تازه ای واگذار کنند.

ب) **شورای همکاری خلیج فارس** : شورای همکاری کشورهای عرب خلیج فارس که با نام کوتاه شورای همکاری خلیج فارس، بلوک تجاری شامل کشورهای عرب منطقه خلیج فارس است که اعضای آن اهداف تجاری، سیاسی، نظامی و اجتماعی مشترکی را پیگیری می کنند. این شورا در ۲۵ مه ۱۹۸۱ میلادی و با هدف مقابله با آنچه که این کشورها آن را خطر انقلاب اسلامی می نامیدند، تشکیل شد. در حال حاضرشش کشور عربستان، امارات متحده عربی، قطر، عمان، کویت و بحرین عضو این شورا هستند.

ج) **اتحادیه اروپا**: مجموعه منسجمی از ۲۷ کشور اروپایی که طی پیمانهای مختلف و به تدریج به سطحی از هماهنگی در حیطه های مختلفی رسیده اند. و بعنوان یکی از بازیگران مهم بین المللی در عرصه اقتصادی و سیاست در آستانه قرن ۲۱ مطرح است. و در واقع یک اتحادیه اقتصادی- سیاسی است. منشاء اتحادیه اروپا جامعه اقتصادی اروپا در سال ۱۹۵۷ با توافق نامه رم بین ۶ کشور اروپایی شکل گرفت، باز می گردد. در سال ۱۹۹۲، توافق ماستریخت چارچوب قانونی اتحادیه اروپا را پایه گذاری کرد.

سازماندهی تحقیق:

پس از طرح کلیات تحقیق در فصل اول به بررسی چارچوب نظری در فصل دوم که به ابعاد مختلف تئوری همگرایی پرداخته می شود و در فصل سوم این طرح روند همگرایی در اتحادیه اروپا و در فصل چهارم روند همگرایی در شورای همکاری خلیج فارس بررسی می شود و همچنین به عوامل همگرایی و واگرایی در شورای همکاری در فصل پنجم پرداخته می شود که سرانجام در فصل ششم به مقایسه روند همگرایی اتحادیه اروپا با شورای همکاری خلیج فارس و در نهایت در نتیجه گیری، به نتیجه این مقایسه می رسیم